

Investigating the Influence of Personality Factors of Political Elites on Foreign Policy

Ahmad Mohammadi¹, Hassan Malaekheh^{2*}, Mohammad Hassan Talebian³

Received:2024/11/25
Accepted:2025/02/05

Research Article

Abstract

aamss Reenuu fff ieess tee iiiii ii uull aarilll ,, icclddigg tee iddiii aal a aaaaaaana aa aa aaaaaaana ddd eeriddd from tee aalee,, tll ett s ddd eeericccss ff tee elite eer.... Reenau ssss ieers tee raeee ff free eelcctinn ss a reeee in wii hh tee iiiii ii uull aaratt eristiss of att ors add ooliticll ll ites aan emrrg.. On tee tt rrr h,,, ,,, yy aaaminigg tee 5 mii n aaratt eristiss of iii rtt icism, xxtvvrrsi,, oeeeeee ee to eeeerinnee, ggr// ll eess شش rsspss iii lity, aan ee a wyy to idttt ify elite iddiii ll ll hrrcctristicee eee rsserreeer uuutt to sss wrr tee main sss ti,, whihh eernnnl lity traits rre mrr e ffficinnt in rrrr to ccii eee th// dssirdd rssults in fir ii nn.ooli??? eee first sss wer uuuld iccleee a high leeel of ttt reersi,, eeeeeee ee to eeeeerieeee, ggreebbleees sssnnnii ii iiiii idd d dwvvll ll ueutt ttt t eee rrr eeee eeææ rsserrhh is to sstlll ihh a cttt isssss ddd stbble eeeee eann btt wee. ss ooolyy ddd oolitiaal sii eeee, ,, taa, in this wyy, tee ll itss cnn ee ll titt dd ss nn fffiiitt toll crrr digg to tee nesss ff the cciety. eee rsserrhh metddd is sss ritt iee-nnll ytiaal nnd ss igg the NOOtsst in hrrcctr aaaly.. eee rssults bbtii ddd from thr reearhh fiddiggs ffff irm thr reearhhrr'y yytt eeia aaa ara aeen nn rff ddddt innt taat elitss eeee.a hihh mmt iaal ttaii lity, btt rrr nntrll eer tee iiiii rnmnnt, teemelees add a ii hh nnneentrtt ion tt t eeir ttt issE Eiteo ooo oooo higg ppeeee ss tp ppprinnee uut ppr pprtt c criticism ddd duu uee of tt hrr ll ll ll s eeeeerieees tt the frrefrnt ff tiii r mth.... .iiii ticll elitss with ii h hrr eelll e ee eeeeæ e ii hh cmmmitmnt to ccees.. eee eli ss with ii gh reppiiii bility eee ll l teeir fffort ddd diligccce twarss tee uuruut of aatiaaal interssts, ddd in the ,,, ,t rr iggs a ii g- lelll ff emotiolll ttbbility, oomincce ddd fffet tee emmmnnmtt nnn nn mn ooooll ll ll l ll. lleee ddd ddd dddraaaalll mmmnnnnnn mnttt ttt tt t rrr oolll lity stll ss tttt match tee neess ff siiii tty wwwstee hihh ffficicc. ff pyylll ggy in ttt rrigg tee ll it,aal rraa.

Keywords: Elitss, Foreinn ll l iyy, liii viuull rssrrr css, Noo, Praaaaality trii ts

Mohammadi, A., Malaekheh, H., Talebian, M. H. (2025). Ivvsstigt igg tee Iffln nf ff Perooll lity Fectors ff Pll iticll Elitss nn Forii gn Pll iyy. *Journal of Political and International Research*, 17(62), pp.1-16.

¹ Department of Political sciences, Sh. C., Islamic Azad university, Shahreza, Iran. Ahmadmo572768@gmail.com

² Department of Political sciences, Sh. C., Islamic Azad university, Shahreza, Iran. (Corresponding Author). hmalaekheh@googlemail.com

³ Department of Psychology, Sh. C., Islamic Azad university, Shahreza, Iran. Talebian-mh@iaush.ac.ir

بررسی تاثیر عوامل شخصیتی نخبگان سیاسی بر سیاست خارجی

احمد محمدی^۱، حسن ملائکه^۲، محمد حسن طالبیان^۳

مقاله پژوهشی	تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۷
--------------	---

چکیده

جیمز روزنا متغیر فرد را، شامل ویژگی های فردی نخبگان سیاسی و برگرفته از ارزشها، استعدادها و تجربیات شخص نخبه تعریف می کند. روزنا، محدوده گزینش آزاد را، محدوده ای می داند که در آن، ویژگی های فردی بازیگران و نخبگان سیاسی، امکان بروز و ظهور می یابد. از دیگر سو، نتو با بررسی ۵ ویژگی اصلی روان رنجورخویی، برون گرایی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق پذیری و مسوولیت پذیری می تواند راهگشای شناسایی ویژگی های فردی نخبه باشد.

پژوهشگر در پی پاسخ به این سوال اصلی بود که چه ویژگی های شخصیتی به منظور حصول نتایج مطلوب در سیاست خارجی، کارآمدتر می باشد؟ نخستین پاسخ می توانست دربرگیرنده حد بالایی از برونگرایی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق پذیری، مسوولیت پذیری و حد پایینی از روان رنجور خویی را به همراه داشته باشد. هدف از انجام این پژوهش، ایجاد ارتباط مستمر و پایدار بین روان شناسی و علم سیاست است تا بدین طریق، نخبگان ابزاری کارآمدی متناسب با نیاز جامعه پرورش یابد. روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی و با استفاده از آزمون نتو در تحلیل شخصیت صورت گرفته است. نتایج حاصله از یافته های تحقیق، تایید کننده فرضیه پژوهشگر و مستدل بر این مبانی است که نخبگان ابزاری با ثبات عاطفی بالا، کنترل بهتری بر محیط، خود و تمرکز بالایی بر وظایف خود دارند. نخبگانی که دارای گشودگی نسبت به تجربه بالا دارند، انتقادپذیری مناسب و استفاده از تجارب دیگران را در سرلوحه روش خود قرار می دهند. نخبگان سیاسی با توافق پذیری بالا، تعهد زیادی به موفقیت در خود ایجاد می کنند. نخبگان با مسوولیت پذیری بالا، تمام تلاش و اهتمام خود را نسبت به پیگیری منافع ملی بکار می گیرند و در نهایت حد بالایی از ثبات عاطفی، تسلط و ایجاد ارتباط موثر نخبه سیاسی را با خود و جامعه بین المللی به همراه دارد. شناسایی سبک های شخصیتی متناسب با نیازهای جامعه، کارآمدی بالای روانشناسی در ورود به عرصه سیاست را نمایان می کند.

کلمات کلیدی: سیاست خارجی، منابع فردی، نخبگان، نتو، ویژگی های شخصیتی

محمدی؛ احمد، ملائکه؛ حسن، طالبیان؛ محمد حسن (۱۴۰۴). بررسی تاثیر عوامل شخصیتی نخبگان سیاسی بر سیاست خارجی. فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، شماره ۶۲، صفحات ۱۶-۱.

^۱گروه علوم سیاسی، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران. Ahmadmo572768@gmail.com

^۲گروه علوم سیاسی، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران (نویسنده مسئول). hmalakeh@googlemail.com

^۳گروه روان شناسی، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران. talebian-mh@iaush.ac.ir

۱- مقدمه

از منظر یک روان شناس که وقوع جنگ و تعارض را بر مبنای خصوصیات تجاوزگرانه انسان تجزیه و تحلیل می کند، عمدتاً بر روی فرد تأکید می کند. روان شناس سیاسی محور مطالعه خود را بر افراد قرار می دهد و از آنجا که هنجارهای رفتاری در نوع و کیفیت تصمیماتی است که افراد اتخاذ می کنند، نقش تعیین کننده ای دارد، بنابراین سطح تحلیل فرد یا خرد بیش از سایر سطوح مدنظر قرار می گیرد.

توسیدید، در ترسیم جنگ پلوپونز بین آتن و اسپارت، ویژگی های فردی و سبک های شخصیتی رهبران را موضوعی حیاتی معرفی می کند. ماکیاولی نیز این تفکر که «ویژگی های شخصیتی رهبران» مولد تأثیر ژرف بر سیاست است را مورد تأکید قرار داده است. (Sheikh, A, & other, 2018, P8).

با ظهور رویکردهای نظری و روش شناسی جدید، محققان زیادی در کارهای تحقیقاتی خود به مطالعه رابطه بین رهبران و سیاست خارجی پرداخته اند. نظریه رهبری «بزرگ مرد» از نخستین اندیشه هایی بود که در این امر بیان گردید. بر اساس این نظریه، رهبران تأثیر گذار، پیش از آنکه به امر رهبری گماشته گردند، «رهبر متولد شده اند، نه اینکه برای رهبری ساخته شده باشند». بنابراین افرادی که رهبر می شوند منحصرأ خاص هستند و ویژگی های شخصیتی متمایزی دارند که آنها را از دیگران متمایز می کند. (Preston, 2024).

جیمز روزنا مجموعه وسیعی از فرآیندهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روان شناسانه را مطرح می کند که تأثیر قابل توجهی بر رفتار جوامع دارد. روزنا بر اساس همین عوامل، پنج دسته از متغیرهای تأثیر گذار را معرفی می کند. متغیر فرد، متغیر نقش، متغیر حکومتی، متغیر اجتماعی و متغیرهای محیطی یا بین المللی از جمله متغیرهای مورد تأکید روزنا است. روزنا همچنین، عملکرد نخبگان را در دوایر متحدالمرکزی که به اقتضائات رسمی، غیر رسمی و محدوده ای تحت عنوان گزینش آزاد، تقسیم می نماید.

با توجه به اینکه، رهبران دوره طولانی مدت به تصدی در حکمرانی می پردازند، تأثیری که این رهبران بر سیاست ها از جمله سیاست های خارجی دارند، موضوع مهمی است. (Kaarbo, 2021, Pp 423)

عبدالعلی قوام در کتاب اصول سیاست خارجی و سیاست بین الملل، عوامل محدود کننده ای برای سیاست گذاری خارجی برمی شمارند: محدودیت های ذهنی تصمیم گیرندگان، انعطاف پذیری نهادهای تصمیم گیرنده، محدود بودن حوزه اقتدار، نارسایی های ارتباطی در این مجموعه قرار می گیرند.

شخصیت رهبر اجرایی می تواند بر سیاست گذاری تأثیر بگذارد. این تأثیر گذاری زمانی بارزتر می گردد که رهبر اجرایی از اختیارات قابل توجهی برخوردار باشد. به ویژه زمانی که او اختیارات قابل توجهی برای عمل مستقل در عرصه سیاست خارجی داشته باشد. (Glad, B. 1989, P35)

نئو آزمونی است که دارای ۵ شاخصه اصلی روان رنجورخویی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق پذیری، برون گرایی و مسوولیت پذیری است و هرکدام از این شاخص ها ۶ زیرمجموعه را بررسی می کند. افرادی که در روان رنجورخویی نمره بالایی را کسب می کنند مضطرب، تندمزاج، هیجانی و خودآگاه هستند و در مقابل آن افراد آرام، از خود راضی و غیر هیجانی هستند. تکانشگری بالا و تبدیل نظام بین الملل به مرحله جنگ، لزوم بررسی این ویژگی را نشان می دهد.

براساس تحقیقات متعدد، در شاخص شخصیتی برون گرایی، جایگاه رهبری و مدیریت ارتباط معناداری با برون گرایی دارد. در گشودگی نسبت به تجربه، افراد با نمره بالا، تمایل شدیدی نسبت به پذیرش عقاید جدید از خود نشان می دهند. افراد با توافق پذیری بالا، حس همکاری خوبی از خود نشان می دهند. در این آزمون با ۳۰ ویژگی شخصیتی مواجه هستیم که اعتبار و پایایی آن مورد تأیید مراجع دانشگاهی قرار گرفته است. بررسی این ۳۰ فاکتور و شاخص شخصیت در نوع نگرش و عملکرد در سیاست خارجی، بسیار موثر و کارآمد است.

متغیر مستقل در این پژوهش، منابع فردی و یا ویژگی های شخصیتی است که دربر گیرنده خصوصیات شخصی، منش، کیفیت رهبری و ... است.

متغیر وابسته نیز سیاست خارجی است. هدف از این پژوهش، ایجاد حلقهء ارتباطی بین روانشناسی و سیاست خارجی است تا بدین وسیله، با استمداد از روانشناسی به ایجاد پویایی در سیاست خارجی اقدام گردد.

پژوهشگر در پی پاسخ به این سوال اصلی است که چه ویژگی های شخصیتی به منظور حصول نتایج مطلوب در سیاست خارجی، کارآمدتر می باشد؟ نخستین پاسخ می توانست دربرگیرنده حد بالایی از برونگرایی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق پذیری، مسوولیت پذیری و حد پایینی از روان رنجور خویی را به همراه داشته باشد.

۲- روش و چارچوب نظری

۲-۱- روش تحقیق

روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی است که با استفاده از اسناد کتابخانه ای صورت گرفته است. بنابراین به منظور برقراری ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته، مبانی نظری تاثیرگذار بر سیاست خارجی مورد بررسی قرار می گیرد. سپس شاخص های ۵ گانه نئو و مهارتهایی که در اثر آن ایجاد می گردد، مورد بحث قرار می گیرد.

۲-۲- تعریف مفاهیم

۲-۲-۱- نخبگان

نگاه دقیق به دموکراسی نشان می دهد که دموکراسی حاکمیت اکثریت مردم نیست، بلکه در واقع حکومت نخبگان است. بشر همواره با این سوال روبرو بوده است که چه کسانی و با چه معیارهایی حق حکومت بر مردم را دارند؟ در هر جامعه ای افرادی وجود دارند که بنا به دلایلی از موقعیت برجسته ای برخوردار هستند و نقش تعیین کننده ای در عرصهء سیاست و اجتماع بر عهده دارند. بر مبنای این نظریه، جامعه دارای دو طبقهء متفاوت فرادست (نخبگان) و دیگری فرودست است. عملکرد و وظایف نخبگان در جامعه، قدمتی به وسعت تاریخ فلسفه و اندیشهء سیاسی دارد.

هر چند ریشه های نخبه گرایی را باید در عقاید فلاسفه یونان باستان و علی الخصوص افلاطون و سپس ماکیاوول جستجو کرد، اما نخبه گرایی توسط پاره تو، موسکا و میخلز به عنوان یک نظریهء اجتماعی مطرح گردید. نخبه گرایی بر این ادعا استوار است که حکومت نخبگان غیر قابل اجتناب است (مارش و دیگران، ۱۳۸۴: ۳۶۰).

موسکا نیز وجود نخبگان را امری اجتناب ناپذیر می داند و ویژگی تمام جوامع را در استبداد اقلیت بر اکثریت تعریف می کند. موسکا معتقد است که هر طبقهء حاکم برای حفظ مشروعیت خود، به انجام یک فرمول سیاسی اقدام می کند. بر این اساس چرخش نخبگان معمولاً از پدر به پسر است اما گاهی به علت شکست و زوال فرمول سیاسی قدرت به دست طبقه ای دیگر می افتد. این عبارت با مفهوم سلطه پیوند و ارتباط زیادی پیدا می کند. میخلز نیز عقیده بر اجتناب ناپذیر بودن وجود نخبگان دارد. به این علت که چون نظام نمایندگی واقعی امکان پذیر نیست، حکومت مستقیم مردم، محال است. مفهوم قانون آهنین الیگارشی کلید افکار این اندیشمند نخبه گرا است، زیرا سلطهء رهبران بر اعضای سازمان را تضمین می کند. (مارش و دیگران، ۱۳۸۴: ۳۶۳).

پاره تو دیگر اندیشمند نخبه گرا، افراد جامعه را به دو دستهء الیت (نخبه) و توده تقسیم می کند. به نظر وی، الیت یا نخبگان طبقه ای متشکل از افرادی است که درحوزه های گوناگون دارای بیشترین دستاوردها بوده اند. به منظور بررسی تعادل اجتماعی، تقسیم نمودن نخبگان به دو طبقهء نخبگان حاکم و نخبگان غیر حاکم ضروری است. نخبگان حاکم افرادی هستند که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ایفاگر نقش و یا مسوولیتی در حکومت هستند و نخبگان غیر حاکم سایر نخبگان را در بر می گیرد.

۲-۲-۲- سیاست خارجی

سیاست خارجی استراتژی یا رشته ای از اعمال است که با هدف دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده، طراحی گردیده است. با توجه به اینکه سیاست خارجی در خلا شکل نمی گیرد، این متغیر وابسته متأثر از متغیرهای مستقل فراوانی است. بکارگیری نفوذ سیاسی به منظور ترغیب کشورهای دیگر تا قدرت قانونگذاری خود را به طریقی که مورد دلخواه است، اعمال کنند (مقتدر، ۱۳۷۰: ۱۱۹).

متغیر سیاست خارجی در دو دسته مادی و غیر مادی تقسیم بندی می گردد: در عرصه مادی با مفاهیم قابل رویت وسعت سرزمین، جمعیت، موقعیت جغرافیایی و در غیرمادی، فرهنگ سیاسی، ارزش های سیاسی، باورها، دستاوردهای فکری، کیفیت رهبری، ساختار شخصیتی تصمیم گیرندگان و ... مورد بحث قرار می گیرد.

دهقانی فیروزآبادی در کتاب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، با استناد به نظریه پیوستگی روزنا، خصوصیات شخصی و روانی تصمیم گیرندگان سیاست خارجی را به دو دسته ذاتی و اکتسابی تقسیم می کند. این ویژگی ها شامل دوراندیشی در مقابل عصبانیت، تواضع در برابر تکبر، احساس برتری در مقابل احساس حقارت، اعتماد به نفس بیش از حد، شجاعت، قاطعیت و ... می باشد. خصوصیات شخصی سیاست گذاران تاثیر انکارناپذیری بر سیاست خارجی دارد. برای نمونه قاطعیت، روحیه انقلابی، سازش ناپذیری و ظلم ستیزی امام خمینی (ره) تاثیر بسزایی بر رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در دهه اول انقلاب اسلامی داشت. (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۷۱).

۲-۳- مبانی نظری

۲-۳-۱- منابع تاثیرگذار بر سیاست خارجی از نظر روزنا

جیمز روزنا معتقد است که مجموعه وسیعی از فرآیندهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روان شناسانه وجود دارد که تأثیری قابل توجهی بر رفتار جوامع دارد. روزنا بر اساس همین عوامل، پنج دسته از متغیرهای تاثیر گذار را معرفی می کند: متغیر فرد: این ویژگی ها برگرفته از ارزشها، استعدادها و تجربیات شخص نخبه می باشد. بر اساس نظریه پیوستگی روزنا، متغیر فردی سبب تمایز نخبه از سایر تصمیم گیرندگان می گردد. خصوصیات منحصر به فرد نخبگان ابزاری، برداشت ها، تصورات، سبک رهبری، شیوه تصمیم گیری، نظام باورهای نخبه ابزاری، طرحواره های شخصیتی نخبه و ... تصمیمات و موضع گیری های متفاوتی را به تصویر می کشد.

متغیر نقش: به نقش هایی که توسط نخبگان سیاسی اشغال می گردد، گفته می شود. نقش ها، صرفا جایگاه تصمیم سازی را به عنوان جایگاه حقوقی مدنظر دارد و ویژگی های شخصیتی افراد در آن نقشی ندارند. البته ذکر این نکته ضروری است که حضور شخص نخبه، در نقش سیاسی می تواند نقش را پر رنگ و یا کمرنگ کند. اینکه نخبه ابزاری چه ویژگی هایی برای پررنگ شدن و یا کم رنگ شدن نقش خود داشته باشد، به میزان زیادی نقش فرهنگ سیاسی جامعه را در بر می گیرد. متغیرهایی نظیر متأثر شدن نخبگان سیاسی از پست ها و مسوولیت شان، پیاده کردن عقده های درونی در ساختار حکومت بر اساس نظر فروید از موارد قابل ذکر در متغیر نقش می باشد.

متغیر حکومتی: این متغیر اشاره به ابعادی از ساختار حکومتی دارد که رفتار سیاست مداران، برگرفته از محدودیت ها، تقویت ها و اقتضائات ساختار حکومتی دارد. به عنوان مثال، ساختار و نوع نظام سیاسی کشورها بر چگونگی رفتار سیاسی کشورها در بعد داخلی و خارجی تاثیر می گذارد.

متغیر اجتماعی: در این متغیر، ابعاد غیر حکومتی جامعه سیاسی مورد بررسی قرار می گیرد. جهت گیری های ارزشی، وفای ملی، ارزش ها، عرف های اجتماعی و ... از مهم ترین فاکتورهایی است که در این متغیر جایی برای بحث دارد. بنابر نظر روزنا خصوصیات و رفتار هر نظام اجتماعی، محصول سنت فرهنگی و محیط های متغیر داخلی و خارجی است.

متغیرهای محیطی یا بین‌المللی: در این متغیر، تأثیر محیط در تصمیم‌سازی و شکل‌گیری سیاست‌های یک کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. میزان تأثیرگذاری این متغیر به طور مستقیم به میزان قدرت یک کشور بستگی دارد. واقعیت‌های جغرافیایی و چالش‌های ایدئولوژیک نمونه‌هایی از متغیرهای محیطی هستند که می‌توانند در تصمیم‌سازی به ایفای نقش بپردازد. میزان تأثیرگذاری هریک از متغیرها به قدرت سیاسی، اقتصادی، ساختار فرهنگی و ماهیت باز و بسته بودن ساختار اجتماعی بستگی دارد.

نخبگان دارای تصور و تصویر خاصی از جهان و نظام بین‌الملل هستند. تجربیات محیطی برگرفته از واقعیت‌های بین‌المللی و داخلی همگام با درآمیختن با تجربیات شخصی به باورهای تبدیل می‌گردد که کنش‌های فرد را شکل می‌بخشد. اینکه چه رفتاری و در چه موقعیتی توسط نخبه حکومتی به عنوان نماینده سیستم حکمرانی صورت بگیرد، می‌تواند تابعی از رفتار رقیب، فرد متخاصم و یا کشور دوست در نظام بین‌الملل باشد. چنین روندی را بصورت عام می‌توان در نظریه تحلیل رفتار متقابل اریک برن و بصورت خاص در نظریه بازی‌ها تبیین و تشریح نمود.

براساس مطالعات جیمز روزنا در کتاب «مطالعه علمی سیاست خارجی» عملکرد نخبگان در دواير متحدالمرکزی به نام اقتضائات رسمی، غیر رسمی و محدوده‌ای تحت عنوان گزینش آزاد تقسیم می‌گردد. اقتضائات رسمی، محدودیت‌ها و ویژگی‌هایی است که براساس ساختار و نظام قانونی و حقوقی ثبت و پذیرفته شده است.

اقتضائات غیر رسمی، هنجارهای غیر مکتوبی است که بازیگران سیاسی ناگزیر از رعایت این هنجارها هستند و در نهایت محدوده گزینش آزاد، محدوده ایست که ویژگی‌های فردی بازیگران و نخبگان سیاسی، امکان بروز و ظهور می‌یابد. استعدادهای ذاتی، محدودیت‌ها و ویژگی‌های تربیتی، روحیات و اعتقادات تصمیم‌گیرندگان سیاسی، در این محدوده به یک‌تازی می‌پردازد. بررسی سیاست‌ایجاب می‌کند تا برای تحلیل محدوده گزینش آزاد به سمت و سوی بررسی‌های روانشناسی سیاسی و شخصیت روی آوریم. (حداد، ۱۴۰۰: ۱۸-۱۶).

۲-۳-۲- مدل نئو^۱

در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، دو دانشمند به نام‌های کوستا^۲ و مک‌کری^۳ به طور همزمان یک مدل پنجگانه از نظریه شخصیت به نام مدل نئو را تعریف کردند. منشأ این نظریه به مقاله‌ای برمی‌گردد که دانشمندی به نام فیس^۴ در سال ۱۹۴۹ منتشر کرد. نئو مخفف سه ویژگی شخصیتی از پنج ویژگی ابتدایی اصلی است و سپس دو ویژگی دیگر به آن اضافه گردید:

روان رنجورخویی Neuroticism

این شاخص نشان می‌دهد که افراد، چه میزان ثبات عاطفی و تعادل خود را در برابر تنش، اضطراب و نگرانی حفظ می‌کنند. افراد با ثبات عاطفی پایین، بیشتر از دیگران نگران و دارای دلهره هستند و این امکان وجود دارد که خلق و خوی آنها به سرعت و با کمترین تحریک دچار نوسان گردد. اما افرادی که روان رنجور نیستند، می‌توانند احساسات خود را به خوبی کنترل کنند و احساس غم و اندوه و ناراحتی آنها طولانی و مداوم نیست. همچنین افراد روان رنجور، احتمالاً عملکرد شغلی ضعیفی را تجربه می‌کنند. (بشرپور، ۱۳۹۴: ۹۷).

اضطراب، تند مزاجی و هیجانی بودن صفت مشخصه اینگونه افراد است. در مقابل افرادی قرار دارند که می‌توانند احساسات خود را به خوبی کنترل کنند و از ثبات هیجانی بالایی برخوردارند. افرادی که در روان رنجورخویی نمره بالایی را کسب می‌

^۱ NEO (Neuroticism-Extraversion- Openness)

^۲ Paul Costa

^۳ Robert R. McCrea

^۴ Face

کنند مضطرب، تدمزاج، هیجانی و خودآگاه هستند و در مقابل آن افراد آرام، از خود راضی و غیر هیجانی هستند. (فیست و دیگران، ۱۴۰۰: ۵۵۳).

کسانی که در روان رنجوری نمره کمی می گیرند، بیشتر آرام و مطمئن و از خود راضی هستند. کمتر تصور می شود مضطرب یا بدخلق باشند. به احتمال زیاد عزت نفس بالایی دارند و انعطاف پذیر باقی می مانند. والر انعطاف پذیری را سازگاری مثبت در واکنش به شرایط ناگوار تعریف می کند. (عبدالملکی، ۱۳۹۸: ۱۷۷).

تحقیقات نشان داده است که طیف گسترده ای از اختلالات روانی بالینی با افزایش میزان روان رنجوری همراه است. اختلالات مرتبط با روان رنجوری بالا شامل اختلالات خلقی، مانند افسردگی و اختلال دوقطبی، اختلالات اضطرابی، اختلالات خوردن و اسکیزوفرنی می باشد.

ویژگی هایی از قبیل ثبات هیجانی ضعیف، مضطرب بودن، خصمانه بودن، افسردگی، خجول بودن و تکانشگری از دیگر ویژگی هایی است که برای افراد روان نژند مطرح شده است.

برون گرایی - درون گرایی Extraversion

برون گرایی تعیین می کند که چقدر افراد اجتماعی باشند و معمولاً افراد برون گرا، سرزنده هستند و انرژی زیادی دارند. این افراد، پر انرژی، جسور، قاطع، اجتماعی و علاقه مند به مشارکت اجتماعی هستند. برون گرایی به تمایل افراد برای مثبت بودن، جرات ورزی و صمیمی بودن اطلاق می گردد. (بشرپور، ۱۳۹۴: ۹۶).

پژوهشگران نشان می دهند که برون گرایی بالا با جایگاه رهبری و مدیریت ارتباط معناداری دارد. بنابر نظر بعضی از روان شناسان، برخلاف ویژگی های برون گرایی که کاملاً روشن و آشکار است، درون گرایان را به آسانی نمی توان تعریف کرد و فقط می توان آنها را فاقد ویژگی های برون گرایی تعریف نمود. محافظه کاری، مستقل بودن، تکروی و خجالتی بودن، کنجکاوی و اهل تحقیق بودن را می توان از جمله ویژگی های درون گرایان دانست. (حق شناس، ۱۳۹۵: ۲۶). مهربانی، خوش رویی، پر حرفی و معاشرتی از خصوصیات افرادی است که در برون گرایی نمرهء بالایی کسب می کنند و در مقابل آن افراد ساکت، گوشه گیر و منفعل قرار دارد. (فیست و دیگران، ۱۴۰۰: ۵۵۳).

گشودگی نسبت به تجربه Openness to experience

افرادی با نمره بالا در این معیار، افرادی هستند که طالب لذت بردن از نظریه های جدید هستند. همچنین این افراد دارای رتبهء بالایی در تحصیلات هستند، کنجکاوی زیادی نسبت به دنیای بیرونی و هم درونی دارند. زندگی افراد منعطف از لحاظ تجربه غنی است و تمایل شدیدی نسبت به پذیرش عقاید جدید و ارزش های غیر متعارف از خود نشان می دهند. آنها بیشتر و عمیق تر از افراد غیر منعطف هیجان های مثبت و منفی را تجربه می کنند.

توافق پذیری Agreeableness

مهم ترین مشخصه این شاخص، تعاون و اعتماد است. افرادی که در این عامل نمره های خوبی کسب می کنند، اغلب حس همکاری خوبی از خود نشان می دهند. این افراد راحت تر به دیگران اعتماد می کنند، و در مقابل، افراد با نمره پایین، اغلب بی اعتماد و بدبین اند و همکاری و تعاون کمتری از خود نشان می دهند. ویژگی های این عامل عبارتند از: اعتماد، صداقت، نوع دوستی، تواضع، همنوایی و همدلی، دلسوزی و انطباق. برخی از ویژگی های افراد با نمرات پایین شامل شکاکیت، طلبکاری، توهین و تحقیر دیگران، خودنمایی کردن، لجبازی، بی عاطفگی و عدم اهمیت به احساسات دیگران می باشد.

مسئولیت پذیری یا وجدان Conscientiousness

افرادی که در این امر دارای نمره بالایی هستند، افرادی دقیق، وقت شناس، قابل اعتماد، سازمان یافته، وظیفه شناس، در تلاش برای رسیدن به موفقیت، اهل مشورت، خود نظمی و انضباط بالا هستند. و در مقابل آن سهل انگاری، تنبلی، بی هدفی، بی توجهی، اهمال کاری، بی انضباطی را میتوان در این معیار مورد بررسی قرار داد. فیست نیز معتقد است، افرادی که در این مقیاس نمره بالایی را کسب می کنند، سخت کوش، وظیفه شناس، وقت شناس و مقاوم هستند و در مقابل آن افراد سهل انگار، تنبل و بی هدف قرار دارند. (فیست و دیگران، ۱۴۰۰: ۵۵۵).

۲-۴- ارتباط چارچوب نظری با بحث

نخبگان و رهبران سیاسی، نقش بسیار مهمی در تعیین، تعریف و اهداف سیاست خارجی برعهده دارند. این افراد، از خصوصیات شخصی منحصر به فردی برخوردار هستند. خصوصیات و متغیرهای فردی ویژگی های فردی، برداشت ها و تصورات افراد از متغیرهای محیطی، انگیزه نخبگان از پیگیری و دنبال کردن اهداف خاص، ارجحیت های نخبگان سیاسی، سبک های رهبری، نظام باورهای نخبه، واکنش های دفاعی نخبه سیاسی و بسیاری دیگر از خصوصیات شخصی را در بر می گیرد. شناسایی این ویژگی ها، به برنامه ریزی در جهت انتخاب نخبگان سیاسی کارآمد، متناسب با نیازهای جامعه، کمک شایانی می نماید.

۳- مرور پیشینه تحقیق

اندیشمندان بسیاری به بررسی تاثیرات روانی، ویژگی های شخصیت و جابجایی عواطف و عقده های شخصی با حوزه های عمومی پرداخته اند. می توان به موارد زیر به عنوان نمونه اشاره کرد: در سال ۱۹۶۷ فروید و بولیت^۱، در سال ۱۹۵۶ جورج و جورج^۲ و در سال ۱۹۸۱ وینشتاین^۳ با مطالعه کتاب ها، سخنرانی ها، زندگی نامه، خاطرات و خودنوشت های ویلسون-بیست و هشتمین رئیس جمهور آمریکا- به بررسی انگیزه و علل رفتارهای سیاسی وی پرداختند.

گودوین^۴ در سال ۱۹۷۶ با انتشار کتابی تحت عنوان لیدون جانسون و رویای آمریکایی به بررسی ویژگی های شخصیتی سی و هشتمین رئیس جمهور آمریکا پرداخت. گودوین در اثر خود، جانسون را دارای ویژگی های شخصیتی خودشیفته، پارانوئید، منفی گرا و قربانی تربیت سخت مادری توصیف می کند.

کتاب بوش روی کاناپه: درون ذهن رئیس جمهور، اثر دیگری است از جاستین فرانک^۵، در سال ۲۰۰۴ توانست طوفانی را در عالم سیاست به پا کند. فرانک براساس نظریات روانکاوی مدعی شد که رشد شخصیت بوش-بوش پسر- به علت دیدن رفتارهای والدینش مختل شده است. فرانک سابقه اعتیاد به الکل بوش و ناکامی بوش در درمان را به عنوان سند بیماری او تشریح می کند.

هانری موری^۶، نویسنده دیگری است که به چهره پردازی روانی هیتلر اقدام نمود. موری روحیه سلطه جویی و برتری طلبی، روحیه انتقام و تهاجم را از مهم ترین ویژگی های شخصیتی هیتلر توصیف می کند.

فریدون هویدا در کتاب سقوط شاه و پرویز راجی در کتاب خدمتگزار تخت طاووس به توصیف برخی از ویژگی های شخصیتی محمد رضا پهلوی پرداختند. توهمات عظمت گرایانه شاه، عقده خود بزرگ بینی، عطش سیری ناپذیر به شنیدن تملق و چاپلوسی از جمله ویژگی هایی بود که بدان پرداخته شده است.

¹ Freud & Bullit

² George & George

³ Weinstein

⁴ Doris Kerns Goodwin

⁵ Justin Frank

⁶ Henry Murray

شخصیت خودشیفته معمر قذافی، گرایش های پارانوئید و ستیزه جویانه استالین، خلق ادواری و افسرده وینستون چرچیل و شخصیت اسکیزوئید و منزوی فیدل کاسترو از دایره دید روان شناسان سیاسی به دور نمانده است. (عبدالملکی، ۱۳۹۷: ۸۷).
روان شناسی سیاسی احمدی نژاد جزء معدود کتب داخلی است که به بررسی ویژگی های شخصیتی نخبگان سیاسی ایران با استفاده و پیوند دو رهیافت روان شناسی سیاسی و نخبگان پرداخته است. این کتاب که در سال ۱۴۰۲ به قلم سید صادق حقیقت و حسن نعمتی توسط نشر نگاه معاصر چاپ گردیده است به بررسی بعد روانی شخصیت احمدی نژاد پرداخته است. کتاب فوق، تنها ویژگی هایی چون موعودگرایی، برون گرایی، شهودی، عقلی و در نهایت قضاوت گرایی احمدی نژاد را مورد توجه قرار داده است. جابجایی و تبدیل نیازهای شخصی با نیازهای عمومی از مفاهیم و نکات بسیار مهمی است که می توان در مطالعات این اندیشمندان پیگیری نمود.

مقاله روانشناسی توسعه-از درماندگی آموخته شده تا توسعه، نوشته احمد محمدی، حسن ملائکه، محمد حسن طالبیان (۱۴۰۲). نویسندگان در این مقاله، ضمن بررسی ابعاد مختلف تاثیرات روانشناسی بر توسعه، به بیان نظر سلینگمن می پردازند. باور به عدم توانایی در امر توسعه، مهمترین مفهومی است که می توان از درماندگی آموخته شده برداشت نمود. راه برون رفت از درماندگی آموخته شده، بیشتر از آن که جنبه فناورانه داشته باشد، ریشه در مشکلات روانی فرد، و به دنبال آن، جامعه دارد. بنابراین بهترین گزینه در این مسیر میتواند استمداد از روان شناسان در جهت درمان و شکستن حلقه بسته درماندگی آموخته شده باشد. (محمدی و دیگران، ۱۴۰۲)

مقاله تاثیر عامل شخصیت بر تصمیم گیری سیاست خارجی: مطالعه موردی سیاست خارجی جورج بوش دوم در قبال ایران. نوشته حسین پور احمدی مبینی و محمد سلطان پور (۱۴۰۱). نویسنده به تاثیر روان شناختی زندگی جورج بوش و شخصیت او بر رویکرد کلان سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران می پردازد. پور احمدی مبینی نظری پژوهش خود را بر مدل فعال کننده، عقاید و نتایج آلبرت آلیس قرار داده است. زندگی نامه بوش داده های اصلی پژوهش را تشکیل داده است که براساس روش تاریخی به دست آمده است. نویسنده در نهایت نتیجه می گیرد که خصوصیات شخصیتی بوش مانند هیجان طلبی، تکانشگری و برون گرایی او، سبب ایجاد عملکردهایی چون حمله به عراق، قرار دادن ایران در محور شرارت و پرونده هسته ای ایران گردیده است. (پور احمدی مبینی و دیگران، ۱۴۰۱).

کتاب جنون قدرت و قدرت نامشروع، پژوهشی در باب فاشیسم، توتالیتاریسم و کاپیتالیسم به قلم محمدرضا سرگلزایی (۱۳۹۶). سرگلزایی در بخشی از این کتاب به بررسی مثلث کارپمن ما ایرانیان و بررسی سه ضلع قربانی، ناجی و زجر دهنده پرداخته است. نویسنده پس از این مقدمه، قرائت تاریخی ایرانیان و نوع نگاه آنها در گستره جامعه شناسی، سیاست و روان شناسی را مورد بررسی قرار داده است. بازخوانی داستان ضحاک، کارمندان شریف اداره سلاخی، صداقت، دروغ و سیاست، آنتونیو گرامشی و هژمونی فرهنگی از مهمترین بخش هایی است که می توان در این کتاب به مطالعه آن پرداخت. این کتاب توسط نشر قطره به رشته تحریر درآمده است. (سرگلزایی، ۱۳۹۶).

کتاب روان شناسی سیاستمداران به قلم اشلی واینبرگ و ترجمه شهرزاد مفتوح (۱۳۹۴). این کتاب در ۴ بخش و ۱۰ فصل به بررسی شخصیت و سیاست، نقش صفات در تعیین اولویت های سیاسی، نقش ارزش ها در تعیین انتخاب سیاسی و در نهایت به سنجش طرح واره های سیاسی پرداخته است. این کتاب در ۲۶۰ صفحه و توسط نشر قومس چاپ گردیده است. (واینبرگ، ۱۳۹۴).

مقاله روانشناسی سیاسی شخصیت محمدرضا شاه پهلوی: تصورات از قدرت و جنبش انقلابی مردم ایران، به قلم آقای ایرج سوری. (۱۳۹۸). نویسنده براساس نظریه کارن هورنای، شخصیت سیاسی شاه از دوران کودکی تا دوره های مختلف حکومت که از مهرطلبی و مردم گرایی تا مردم گریزی و سلطه طلبی را در برداشته است، مورد بررسی قرار داده است. نویسنده معتقد است که شخصیت فردی شاه ایران از نوعی دوگانگی برخوردار بوده است. نویسنده سپس به بررسی رسالت الهی قائل

بودن شاه برای خود در پیشبرد جامعه به سمت ترقی، نفی مخالفین به عنوان بازدارندگان سعادت و بهره‌گیری از اسطوره‌های ملی و سنن مذهبی در کاریزماتیک کردن شخصیت می‌پردازد (سوری، ۱۳۹۸).

پایان نامه تأثیرگذاری شخصیت سید محمد خاتمی بر الگوی رفتاری سیاست خارجی دوران اصلاحات با راهنمایی بهزاد خامه‌ای و نگارش جعفر درویشی (۱۳۹۴). نویسنده در پژوهش خود با تمرکز بر ویژگی‌ها و خصوصیات فردی سید محمد خاتمی در سیاست خارجی به دنبال بررسی متغیر فردی است. وی مدعی است تأثیر شخصیت فردی خاتمی در شکل‌گیری گفتمان سیاسی جدید با تأکید بر شعار مردم‌سالاری، قانون‌گرایی و جامعه‌مدنی در داخل، ضرورت بازنگری در سیاست خارجی ایران را اجتناب‌ناپذیر گردانید. به نظر وی در واقع سیاست تنش‌زدایی با فاصله گرفتن از اصول و روش‌های ایدئولوژیک درصدد رفع سوء تفاهات گذشته و اتخاذ رویکرد تعامل به جای تقابل جهت همگرایی و همکاری‌های چندجانبه با کشورهای همسایه و بین‌المللی بود که تحقق آن را می‌توان در ایده بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها تلقی نمود (درویشی و دیگران، ۱۳۹۴).

با توجه به پیشینه تحقیق ارائه شده، می‌توان تفاوت پژوهش مذکور را در تفاوت رهیافتی و نگرشی ذکر نمود. ذکر این نکته ضروری است که هیچکدام از موارد فوق از آزمون نئو برای شناسایی متغیرهای کارآمد و کاربردی در سیاست خارجی استفاده ننموده‌اند.

۳-۱- کاربرد آزمون نئو در تحلیل شخصیت در سیاست خارجی

شاخص‌های اصلی نئو شامل ۵ شاخص اصلی روان رنجورخویی، برون‌گرایی-درون‌گرایی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق‌پذیری و مسوولیت‌پذیری یا وجدان است. (لارسن و دیگران، ۱۴۰۰: ۱۰۰). هر کدام از شاخص‌های اصلی شخصیت ۶ زیرمجموعه را در برمی‌گیرد و هر کدام از این ویژگی‌ها نیز به تناسب سطح تحلیل فرد، شاخص‌هایی را در سیاست خارجی در بر می‌گیرد. این شاخص‌های ۵ گانه شامل موارد زیر است:

۱- روان رنجور خویی

الف- اضطراب

ب- خشم و کینه‌ورزی

ج- افسردگی

د- خودآگاهی

ه- تکانشگری

و- آسیب‌پذیری

۲- برون‌گرایی-درون‌گرایی

الف- صمیمیت

ب- جمع‌گرایی یا معاشرتی بودن

ج- قاطعیت یا ابراز وجود

د- فعالیت

ه- هیجان‌خواهی

و- هیجان مثبت (حق‌شناس، ۱۳۹۵: ۴۱-۲۵).

۳- کشودگی نسبت به تجربه

- الف-تخیل
- ب-زیبایی شناسی
- ج-عواطف
- د-اعمال
- ه-عقاید و نظرات
- و-ارزش ها

۴-توافق پذیری

- الف-اعتماد
- ب-سادگی و رک گوئی
- ج-همدردی یا نوع دوستی
- د-تبعیت یا همراهی
- ه-تواضع
- و-نرم خویی و درک دیگران

۵-مسؤولیت پذیری یا وجدان

- الف-شایستگی
- ب-نظم
- ج-وظیفه شناسی
- د-تلاش برای موفقیت
- ه-نظم درونی یا خویش‌تنداری
- و-انعطاف ناپذیری یا محتاط در تصمیم گیری (فتحي آشتیانی، ۱۴۰۲: ۶۳-۳۷).

هر کدام از این شاخص ها می توانند فرد را در مسیری که منتج به سیاست خارجی فعال گردد، قرار دهد یا فرد را از مسیر متناسب با محیط و نقش، دور کند. نکته قابل ذکر این است که شاخص های شخصیتی بصورت دو گانه باهم بررسی می گردند. به عنوان مثال بالا بودن شاخص اضطراب و یا آسیب پذیری نسبت به میانگین جامعه همراه با پایین بودن هیجان مثبت و یا بالا بودن صمیمیت نسبت به میانگین جامعه، باعث ایجاد وابستگی در فرد می گردد. طبیعتاً فردی با این ویژگی ها، بجای توجه به اقتصاد درون زاء، توسعه را در برون مرزها پیگیری خواهد کرد. شدت یافتن این ویژگی ها، وابستگی سیاسی و اقتصادی را با خود به همراه دارد. بنابراین برای کشوری که در تحریم به سر می برد و مبنای اصلی خود را بر اقتصاد مقاومتی گذارده است، نخبه ای با اضطراب و یا آسیب پذیری پایین به همراه بالا بودن شاخص صمیمیت یا هیجان مثبت، بسیار کارآمد خواهد بود. نمونه دیگر را می توان به بالا بودن تکانشگری فرد، همراه با شاخص جمع گرایی در نظر گرفت. همگرایی تکانشگری بالا به اضافه جمع گرایی بالا نسبت به میانگین جامعه، در نخبه سیاسی می تواند نظام سیاسی را متحول کرده و به جای نگرش معقول، شرایط سیاسی کشور را در وضعیت جنگی قرار دهد. ذکر این نکته ضروری است که براساس مبانی نظری ساختار سیاست خارجی مطرح شده توسط روزنا، محدوده گزینش آزاد، اصلی ترین منطقه تحرک نخبگان سیاسی می باشد. در طول تاریخ نیز، نخبگان سیاسی به واسطه داشتن ویژگی های شخصیتی خاص، بحران را به درون جامعه خود انتقال داده اند و یا

به رفع بحران از جامعه خود اقدام نموده اند. به عنوان مثال بررسی ویژگی های شخصیتی هیتلر، شاخص روان رنجور خویی بالا نسبت به میانگین جامعه جهانی، همگام با قاطعیت بالا و یا جمع گرایی پایین را نشان می دهد. نمود این ویژگی ها، خود را در نظریه تعادل حیاتی نشان داد. این نظریه، با وام گیری از نظریه داروین - داروینسم اجتماعی - منجر به عزیمت به نظریه نژاد برتر ژرمن گردید. براساس این نظریات، محدودیت فضای حیاتی نژاد ژرمن، به کشورگشایی و ایجاد فضای حیاتی و سپس تعادل حیاتی منجر گردید. حال اگر هیتلر دارای ویژگی های خشم و کینه ورزی پایین، صمیمیت بالا و یا زیبایی شناسی بالا بود، آیا روند جنگ با همین ساختار موجود به پیش می رفت؟

از دیگر سو فرد قدرت طلبه و خودکامه، پیش از به قدرت رسیدن، وعده می دهد که در نظام عظیمی که او تاسیس خواهد کرد، اداره آن را به دست افرادی می سپارد که به او وفادار باشند... اما پس از دست یازیدن به قدرت، وعده های او، تنها در مورد چند هزار نفر از آن خیل عظیم، عملی می شود و از اینجا است که ترس و هراس فرد خودکامه از دیگران شروع می شود. (اشپرر، ۱۳۹۸: ۸۳). به منظور شناسایی این اتصال، شاخص های تحول سیاست خارجی، در زیر شاخه های اصلی ۵ گانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

شاخص اول: روان رنجور خویی (ثبات عاطفی)

شاخص های سیاست خارجی در زیر مجموعه روان رنجور خویی شامل: همگامی با کار جمعی - مهارت ارتباط موثر - مهارت تصمیم گیری - توجه به توسعه درون گرا - مهارت مدیریت هیجان - عملکردهای متناسب با جلوگیری در جهت ایجاد ناامیدی در مردم - مهارت روابط بین فردی - مهارت ارتباط موثر می باشد.

بر این اساس، در صورتی که شاخص روان رنجور خویی فرد، از سطح بالایی نسبت به میانگین جامعه برخوردار باشد، شاخص های فوق نیز بایستی درصد بالاتری را نشان دهد. تشخیص های اختصاصی برگرفته از این مدل می تواند شامل اختلالات شخصیت ضد اجتماعی، خودشیفته و اجتنابی گردد. (بشرپور، ۱۴۰۰: ۱۰۲).

ذکر این نکته ضروری است که، طبیعتاً نخبه ای که درصد بالاتری از ثبات عاطفی را به خود اختصاص می دهد، در پیگیری سیاست خارجی فعال، درصد موفقیت بالاتری را به خود اختصاص می دهد. به عنوان مثال در مهارت ارتباط موثر، نخبه سیاسی بایستی دارای آسیب پذیری پایین و صمیمیت بالا نسبت به میانگین جامعه جهانی باشد. این امر باعث می گردد، عبور از بحران ها برای نخبه تصمیم گیر با سهولت بهتری انجام گردد.

شخصیت های اقتدار طلب برای کسب امنیت و اطمینان، در رفتارهایی مانند تشریفات گرایی، فرمانبرداری استبدادی، ضد تحلیل، موهوم پرستی و ... افراط می کنند. این امر خود می تواند زمینه ساز ساختار عریض و طولی گردد که به استبداد دامن می زند. (عبدالملکی، ۱۳۹۷: ۶۱).

شاخص دوم: برون گرایی - درون گرایی

شاخص های زیر مجموعه برون گرایی - درون گرایی شامل: همگامی با کار جمعی - مهارت ارتباط موثر - مهارت تصمیم گیری - توجه به توسعه درون گرا - برقراری عدالت اقتصادی - مهارت مدیریت هیجان - مهارت روابط بین فردی - مهارت ارتباط موثر می باشد.

شاخص سوم: گشودگی نسبت به تجربه

شاخص های زیر مجموعه گشودگی نسبت به تجربه شامل: توجه بیشتر به واقعیت ها و محیط زیست انسانی - تفکر خلاق - تلاش در جهت ایجاد توسعه پایدار - تسهیل مسیر ارتباطی بین مردم و حاکمیت - درک درست از واقعیت و مبنا قرار دادن واقع گرایی - توجه به ورود سرمایه های خارجی - تسهیل ورود موسسات و شرکت های چند ملیتی - الزام در بکارگیری نخبگان

و پردازش گردش نخبگان- تفکر استقرایی - آموزش محوری-پرهیز از حکومت تک حزبی و حرکت به سمت حکومت متکثر و چند حزبی می باشد.

شاخص چهارم: توافق پذیری

شاخص های زیر مجموعهء توافق پذیری شامل: توجه به توسعهء درونگرا-اعتماد کردن- پرهیز از ائتلاف منابع داخلی- مهارت همدلی-تفکر انتقادی - جلوگیری در جهت ایجاد تبعیض و در مورد اختلاف نظرها، مذاکره کردن می باشد.

شاخص پنجم: مسوولیت پذیری یا وجدان

شاخص های زیر مجموعهء مسوولیت پذیری یا وجدان شامل: توجه به توسعهء درونگرا بجای توجه به برون- پذیرش مسوولیت عملکرد خود - توجه به فساد اداری و برقراری مجازات های متناسب با حیف و میل کردن اموال عمومی- برنامه ریزی در جهت افزایش مشارکت سیاسی می باشد. به دیگر سخن در سایهء ویژگی های شخصیتی بالا-نسبت به میانگین جامعه- است که نخبه می تواند نسبت به تحقق اهداف سیاست خارجی اقدام نماید.طبیعی است که از انسانهایی که در غرایز خود و آگاهی خود زمین گیر و ناقصند، نمی توان انتظارشکوفایی و بالندگی داشت.

۴-نتیجه

بررسی مفاهیم متأثر از روانشناسی می توانند پویایی ساختاری را در سیاست خارجی به همراه داشته باشد.سبک های تعاملی نئو، یکی از مهمترین مطالعاتی است که آینده پژوهی را در سیاست خارجی به همراه دارد.در این سبک های ۱۰ گانه که هر کدام در اثر پیوند دوگانه ای از ویژگی های ۵ گانه نئو می باشد، سیاست خارجی با فضایی جدید از رفتارشناسی همراه می گردد.

روانشناسی سیاس طیف وسیعی از مفاهیم روان شناختی و تاثیرات عوامل روانی بر سیاست را با خود همراه می کند. از جمله این مفاهیم می توان قابلیت پذیرش ریسک و ریسک گریزی، جستجوی سازگاری شناختی و ناهماهنگی شناختی را مدنظر قرار داد. (B. Gravelle & other,2020).

پدیدآوردندگان نئو در رویکرد نظری خود تلاش کرده اند تا با ایجاد فرمولی دقیق و ساده و در عین حال عمیق و کاربردی، وضعیت موجود در شناسایی ویژگی های شخصیتی را بسامان نمایند.از منظر این روان شناسان، ویژگی های شخصیتی ماحصل ترکیب عوامل چندگانه ایست که می تواند موجب رفتارهای متفاوتی در عرصه شخصیتی افراد گردد.گزاره های اصلی در این آزمون برگرفته از ۵ ویژگی و شاخص اصلی است که در اثر تعامل با یکدیگر، سبک های متفاوتی را در عرصهء سیاست در مقابل بررسی و آزمایش قرار می دهد.

الف-سبک علایق

ب-سبک تعامل ها

ج-سبک بهزیستی

د-سبک تدافعی

ه-سبک کنترل خشم

و-سبک کنترل تکانه

ز-سبک فعالیت

ح-سبک نگرش

ط-سبک یادگیری

ی-سبک منش از جمله سبک‌هایی است که ماحصل تعامل دو گانه نئو می باشد.

کشورهایی که در سیاست خارجی خود به دنبال توسعه روابط خود با دیگر کشورها هستند، می توانند از نخبگانی با سبک تعامل علائق استفاده نمایند. در این سبک که حاصل تعامل گشودگی نسبت به تجربه و برون گرایی می باشد، رهبرانی را معرفی می کند که در بالاترین سطح خود دارای ویژگی و نمرات بالایی در هر دو شاخص فوق هستند. ساختارهای سیاسی این رهبران بر مبنای برون‌گرایی اخلاقی قرار دارد که تمام تلاش خود را صرف ایجاد ارتباط با سایر کشورها و نوگرایی در تصمیمات می کنند. طبیعی است که سکنداری چنین فردی در سیاست خارجی، تحول و نوگرایی در روابط خارجی و ایجاد افق‌های جدید را به همراه دارد.

سبک تعامل‌ها که ماحصل پیوند برون گرایی و توافق‌پذیری است، به معرفی نخبگان رقابت‌پذیر، خودشیفته و تفکرات دموکراتیک می پردازد. بالا بودن برون گرایی به همراه پایین بودن توافق‌پذیری، جامعه جهانی را میدان حضور رهبری سلطه جو، خودشیفته، دیکتاتور و طالب هژمونیک جهانی می کند. این نوع سبک رهبری، کارآمدی خود را در نظام‌های سیاسی ای به تصویر می کشد که گفتمان حاکم بر جامعه و رهبران آن، به دنبال بازکردن جای پای خود در سیاست خارجی و معرفی خود به عنوان هژمون جهانی هستند. اکثر جنگ‌ها، دارای رهبرانی با چنین خصوصیات شخصیتی بوده اند.

سبک بهزیستی، حاصل تعامل روان رنجورخویی و برون گرایی می باشد. پایین بودن هر دو شاخص روان رنجور خویی و برون گرایی، ما را به سمت رهبری درون‌گرا با ویژگی خون‌سردی رهنمون می کند. وجود چنین رهبری در ساختار سیاست خارجی، عرصه سیاست خارجی کشورها را به سمت تصمیم‌گیری‌های عقلانی با طعم دوری‌گزینی می نماید. وجود چنین نخبه‌ای در ساختار سیاست خارجی، آرامش و طمأنینه را در سطح سیاست خارجی کشور، حاکم می کند. ثبات در ساختار سیاست خارجی، هدفمندی و آرامش منطقه‌ای نتیجه حضور نخبه سیاسی با سبک تعامل بهزیستی می باشد.

سبک تدافعی در اثر پیوند دو شاخص گشودگی نسبت به تجربه و روان رنجور خویی می باشد. رهبران با سبک تدافعی به حساس، خلاق و ناسازگار تقسیم می گردند. در سبک رهبری خلاق، نخبگان سیاسی خلاق از ثبات عاطفی و گشودگی بالانسیت به تجربه برخوردار هستند. چنین نخبه‌ای معمولاً تحت تأثیر شرایط قرار نمی گیرد و تمام تالش خود را در جهت ایجاد خلاقیت در راستای برون رفت از مشکلات می کند. ساختار کشورهای تحریم شده در نظام بین الملل، عطش‌پذیرش چنین رهبرانی را ایجاد نموده است، زیرا با تصمیمات خود راهکارهای خلاقانه‌ای را در جهت برون رفت از مشکلات پیشنهاد می کنند.

سبک منش حاصل تعامل مسوولیت‌پذیری و توافق‌پذیری است. این سبک می تواند موجب شخصیت‌های سیاسی خودشیفته بی هدف، خود پیشرفت‌دهنده، خیرخواه و نوع دوست باشد. در روان‌شناسی سیاسی در صورتی که نخبه سیاسی دارای نمره پایین توافق‌پذیری و مسوولیت‌پذیری باشد، سیاست بین الملل شاهد بروز شخصیت ضد اجتماعی و خودشیفته‌ای است که می تواند به تنهایی ساختار نظام بین الملل را به جنگ جهانی وارد کند. با توجه به اینکه این ساختارها معمولاً در کنار مقوم‌های ایدئولوژیک همراه است، صف‌بندی‌های جدیدی در ساختار نظام بین الملل بین الملل را به همراه دارد.

نتایج حاصله از یافته‌های تحقیق، تایید‌کننده فرضیه پژوهشگر و مستدل بر این مبانی است که نخبگان ابزاری با ثبات عاطفی بالا، کنترل‌بهتری بر محیط، خود و تمرکز بالایی بر وظایف خود دارند. نخبگانی که دارای گشودگی نسبت به تجربه بالا دارند، انتقادپذیری مناسب و استفاده از تجارب دیگران را در سرلوحه روش خود قرار می دهند. این امر باعث می گردد تا نخبگان، منافع ملی را فدای کم‌تجربگی خود نکنند، از تجربیات گذشته استفاده کنند و ساختار سیاست خارجی را با بحران‌های جدیدی مواجه نکنند. نخبگان ابزاری با توافق‌پذیری بالا، تعهد زیادی به موفقیت در خود ایجاد می کنند. نخبه با این ویژگی، بر سرتعهدات خود با مردم و همچنین جامعه بین‌المللی پایبند است. حضور چنین نخبگانی در ساختار سیاست خارجی کشورهایی توصیه می گردد که به دنبال توسعه و مدرنیزه کردن کشورهای خود هستند. نخبگان با مسوولیت‌پذیری بالا، تمام تلاش و اهتمام خود را نسبت به پیگیری منافع ملی بکار می گیرند و در نهایت حد بالایی از ثبات عاطفی، تسلط و ایجاد ارتباط

موثر نخبه‌ای را با خود به همراه دارد. اینکه نخبگان سیاسی به دنبال کدام هدف در نظام بین الملل باشند، می تواند در انتخاب نوع شخصیت نخبگان ابزاری تاثیر مهمی داشته باشد.

منابع

- اشپیر، مانس (۱۳۹۸). بررسی روان شناسی خودکامگی. ترجمه علی صاحبی. (چاپ چهارم). تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان
- بشرپور، سجاد (۱۳۹۴). صفات شخصیت نظریه و آزمون. (چاپ سوم). تهران: انتشارات ساوالان.
- پوراحمدی میدی، حسین، سلطان پور، محمد (۱۴۰۱). تاثیر عامل شخصیت بر تصمیم گیری سیاست خارجی: مقایسه موردی سیاست خارجی جورج بوش دوم در قبال ایران. فصلنامه علمی پژوهشی راهبردهای سیاست. دوره ۴. شماره ۱۴.
- حداد، غلامرضا (۱۴۰۰). روایتی از چیستی و چرایی سیاست خارجی دولت محمود احمدی نژاد. (چاپ اول). تهران: چاپخش.
- حق شناس، حسن (۱۳۹۵). طرح پنج عامل شخصیت شناسی نظریه ها، آزمون ها، و کاربردهای بالینی و مشاوره ای. (چاپ اول). تهران: انتشارات روان سنجی.
- درویشی، جعفر؛ خامه ای، بهزاد؛ بخشی، احمد (۱۳۹۴). تاثیرگذاری شخصیت سید محمد خاتمی بر الگوی رفتاری سیاست خارجی دوران اصلاحات (پایان نامه کارشناسی ارشد) دانشگاه رازی، اردبیل، ایران.
- دهقانی فیروزآبادی، جلال (۱۳۹۵). سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. (چاپ هفتم). تهران: انتشارات سمت.
- سرگلزایی، محمدرضا (۱۳۹۶). جنون قدرت و قدرت نامشروع، در باب فاشیسم، توتالیتاریسم و کاپیتالیسم، (چاپ هشتم). تهران: نشر قطره.
- سوری، ایرج (۱۳۹۸). روان شناسی سیاسی شخصیت محمدرضا شاه پهلوی: تصورات از قدرت و جنبش انقلابی مردم ایران، تاریخ نامه انقلاب، سال سوم، دفتر اول تا چهارم، تهران.
- عبدالملکی، سعید (۱۳۹۷). روان شناسی سیاسی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- عبدالملکی، سعید (۱۳۹۸). بنیادهای تئوریک نوسازی روانی، روان شناسی چگونه می تواند به توسعه ملی کمک کند؟ تهران: نشر وایا.
- فتحی آشتیانی، علی (۱۴۰۲). آزمون های روان شناختی، ارزشیابی شخصیت و سلامت روانی. (چاپ هجدهم). تهران: موسسه انتشارات بعثت.
- فیست، جست؛ فیست، گریگوری؛ تامی، آن رابرتس (۱۴۰۰). نظریه های شخصیت، ویراست هشتم، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران: نشر روان.
- لارسن. جی، رندی؛ باس ام، دیوید (۱۴۰۰). روان شناسی شخصیت، حوزه های دانش درباره ماهیت انسان، ویرایش چهارم، ترجمه فرهاد جمهری؛ بهمن نجاریان؛ هامایاک آوادایس یانس؛ محسن دهقانی؛ فرید براتی سده؛ داود عرب قهستانی و محبوبه خواجه رسولی، تهران: نشر رشد.
- مارش، دیوید؛ استوکر، جری (۱۳۸۴). روش و نظریه در علوم سیاسی، ترجمه امیرمحمد حاجی یوسفی. (چاپ دوم). تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- محمدی، احمد؛ ملائکه، سید حسن؛ طالبیان، محمد حسن (۱۴۰۲). روان شناسی توسعه: از درماندگی آموخته شده تا توسعه فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی. ۱۴۰۲. ۱۵ (۳). صص ۱۷۳-۱۹۳.
- مقتدر، هوشنگ (۱۳۷۰). سیاست بین الملل و سیاست خارجی. تهران: نشر قومس.
- واینبرگ، اشلی (۱۳۹۴). روان شناسی سیاستمداران، ترجمه شهرزاد مفتوح. (چاپ اول). تهران: نشر قومس.

- Gravelle, B., Jason Reifler, Thomas Scotto, J. (2020), Personality traits and foreign policy attitudes: A cross-national exploratory study, *Personality and Individual Differences*, Volume 153. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109607>
- Glad, B. (1989). Personality, Political and Group Process Variables in Foreign Policy Decision-making: A Cross-National Study. *International Political Science Review*, 10(1), 35-61. <https://doi.org/10.1177/019251218901000103>
- Juliet, K. (2021). New directions for leader personality research: breaking bad in foreign policy, *International Affairs*, Volume 97, Issue 2, March 2021, Pages 423-441, <https://doi.org/10.1093/ia/iaa221>
- Preston, T. (2017). *Leadership and Foreign Policy Analysis*. Oxford Research Encyclopedia of International Studies. Retrieved 16 Nov. 2024, from
- Sheikh, A. M., & Muhammad, A. (2018). Leadership trait analysis in Foreign Policy, *International Journal of Research Culture Society*, Vol. 2, No: 11.

